

egy jelentősebb elismerésbe. Meddig várjanak hát az ilyen „élhetlenebb“, az ilyen halkszavú művészek?! Hisz a talajelőkészítők nem szabadalmaztathatják felfedezéseiket vagy „átültetési“ műveleteiket; tapasztalataikat csendesen, szinte észrevétlen emelik át egyik képből a másikba, hogy végül is, mint egymásba kapaszkodó láncszemek, megtartó és továbbfejlesztő energiává váljanak a kor művészetének kialakításához.

*

Jóformán még ki sem pihente a kiállított anyag összegyűjtésének, a váltogatásnak-önsűrítésnek, rámászásnak és szállításnak fáradalmait, máris új témák, új tájak iránt érdeklődik. Évek óta látogatja a sztánai meg a Kolozsvár környéki erdőket, dombokat. Kisbácsban még műtermet is bérelt magának egy csendes kis falusi házacskában. No, az tiszta paradicsom volt a számára.

— Olyan csendes volt — magyarázta a minap —, hogy még a mestergerendában tanyázó szű rágcsálása is hallatszott.

— Na, ha jót akarsz nekem — mondta nyomatékosan —, irka-firka helyett keress nekem egy olyanforma tanyát valamelyik kalotaszegi faluban.

Balázs Péter

Új negyedszázad küszöbén

Hiába öltöttem magamra a szakállát simogató, pápaszeme mögül szigorúan pislogó kritikus bácsi álarcát. Hiába vettem kézbe fölényeskedő és gyanakvó pózzal a 25 éves fennállását ünneplő kolozsvári Allami Magyar Opera díszkönyvét. Hiába határoztam el, hogy tudományos objektivitással fogom a kérdést kezelni. Hiába, a kolozsvári Allami Magyar Opera iránt sem én, sem zenész nemzedéktársaim, sem közönségünk nem lehet objektív, nem ítéelkezhétünk felette rideg szenvtelenséggel. Ez az intézmény immár hozzátartozik egy egész nemzetiség zeneszerető rétegeinek az életéhez, nélküle nem alakulhattunk volna úgy, ahogy alakultunk. Így szól a tárgyilagos krónika: „Az Allami Magyar Opera 1951-ben megkezdte [...] nagyobb turnéit Aradra, Nagyváradra és Szatmárra“, és a kritikus már nem az adatot látja, hanem az azóta átépült aradi színház kakasülőjén szorongó kamaszt, aki akkor, ott ismerkedett a Bánk bán szép zenéjével. (Istenem, de nehéz is volt azokban az években operajegyhez jutni!...) Vagy: Antonin Ciolan tevékenységéről olvasok, és fellevenedik előttem a legnemesebb német zenei hagyományokat meghonosító és járadhatatlanul ápoló, ragyogó képességű karmester, a semmiféle megkülönböztetést nem ismerő, világszínvonalú zenekari pedagógus egész nemzedékünkre döntő hatású egyénisége. Milyen jó is lenne Rimszkij-Korszakov Aranykakasát, a modern zenének ezt a ritkán hallott prelúdiumát, ezt a mármajdnem-Sztravinszkij-zenét újra hallani! Olvasok a Bolygó hollandiról, a Falstaffról, a Nürnbergi mesterdalnokokról. Milyen színvonalú előadások voltak? Ki mondhatná meg? Számunkra ezek az előadások voltak az első (és sokszor az egyetlen) találkozás az illető operával, annak élő, színpadi valójá-

ban. Zenei horizontunk együtt tágult az opera ténykedésével. (Legalábbis egy ideig.) Ismét egy adat, és felelevenedik az első benyomás, amelyet Szinberger Sándor oly eleven rendezői-muzsikusi fantáziája keltett bennem; újabb adat, és ismét érzem azt a friss fuvallatot, amellyel Hary Béla temperamentumos karmesteri jelentkezése immár másfél évtizede megérintett; még egy adat, és már hallani vélem a debütáló Szilágyi Ferenc nem mindennapi színezetű tenorját. Ime, a Turandot, a Fidelio élménye, ime Rónai Antal alakja, ki a mindentudó bölcsek fölényével irányította előadásait, ime Lukács Mária mozgásművészetének végtelen kecsessége, ime egy Trenka Éva, egy László Éva, egy Sass László, egy Ottrok Ferenc, egy Vida Viktor s mások önfeláldozó munkája, amellyel hosszú éveken át estéről estére szinte vállukon hordozták az intézmény feladatainak legnehezezeit. És így tovább, minden bekezdés felidéz egy-egy elidegeníthetetlen emléket, a maga teljes érzékletességében. Valahogy így vagyunk mi a Magyar Operával...

S aztán jönnek a hatvanas évek. Ahogy telnek, úgy halványulnak fokozatosan az újjongó-nosztalgikus érzések, elül az operaház első igazgatósága elindította egészséges népopera-szemlélet fuvallata. Vajon miért? Talán azért, mert az ember a fiatalságára szívesebben emlékszik, mint érettebb korára? Lehet. De nem biztos. Lehet, hogy azért, mert ennek az intézménynek is volt hőskora, amelyből egy idő után kiöregedett. De biztató jel: a hatvanas évek végén egymás után tűnnek fel az új nevek, az a szakavatott, képzett énekes-és muzsikusgárda, amely arra hivatott, hogy a második hőskort megteremtse. Persze, ez repertoár kérdése is. Az első évekről olvasva még szinte jólesik a „komoly“ művek közt hallani-látni a klasszikus, örökérvényű Cigánybárót. S élvezzük a Denevért is. Aztán egy idő után különös társaság lepi el a mezőnyt: jönnek a királynők, hercegnők, cigányszerelmek és primások, mágnások, drótostótok, leányvásárok. Teret hódítanak. Már az ünnepi díszkönyvben is feltűnik térhódításuk, pedig ez igen keveset mond a szóban forgó szakasz mindenheti plakátjának összetételéről. A könyvben elfér a 7 (hét!) előadást megért Mesterdalnokok a (száz vagy többszáz előadásos) zenei giccs mellett. Nyilván azért, mert az előadásszámokról a könyv szemérmesen hallgat. De az olvasó érzi, emlékeiből idézi fel a sorok között meghúzódó, egyre bántóbb aránytalanságokat, és egyre keserűbb szájját nem enyhíti a címek által felidézett dallamvilág édeskészsége. Ünnepe ide, ünnepe oda, a kiadványnak is reagálnia kell erre a jelenségre. Meg is teszi: „Különösen a zenekritikusok részéről gyakran hangzott el bírálat az operettnek az operaszínpadon való jelenléte ellen.“ (42.) Vajon a jelenléte ellen? Vagy inkább a túltengése, elburjánzása, elsékélyesedése ellen? „Társadalmi szükséglet“ lenne a nyárspolgári ízlés bizonyos évektől egyre fokozódó kiszolgálása? Aligha! Az érvül felhozott János vitéz, vagy My Fair Lady ellen azt hiszem senkinek sem lehet kifogása, még egy Mosoly országát is elfogadhatunk, végső soron bármit a 25 év repertoárjából, a lényeg nem ez. A lényeg a repertoár aránya, a súlypontja! Végső soron ne felejtsük (s jó, hogy az ünnepi könyv emlékeztet rá), hogy ebben a városban bizonyos hagyományok élnek, itt még a Rossini életében játszották egy-egy legújabb operáját; itt csendült fel az első magyar opera, ennek a városnak az énekesei Milánóban léptek fel ötvenegy évvel ezelőtt! Ennek az intézménynek elődje 1860-ban nyolc operával a tarsolyában indult turnézni Bukarestbe, bemutatva az alig néhány éve komponált Rigolettót, Trubadurt, a zenei világ újdonságait. Hol vannak az újdonságok a mai repertoárban, s hol van egyáltalán Rossini, akinek egy-egy operája nagy-

szerű hangbeli feladatok elé állítaná jóképességű énekeseinket? És hol van Mozart, az opera Shakespeare-je, aki nélkül tulajdonképpen elképzelhetetlen egy operaszínpad? Aránytalanul ritkán jelentkezik a repertoárban a romániai magyar zene, amelynek terjesztése a lehető legszorosabban függ össze az intézmény feladatkörével. Merjük remélni, hogy az idei műsortervebe felvett Hary Béla-táncjáték, a Sárga rózsza olyan kiindulópont lesz, amelytől kezdve évadonként legalább egy hazai magyar zeneszerző új színpadi alkotását ismerhetjük majd meg. De ha jól utánanéznénk a múlt század és a jelen század első felének erdélyi operairódmalmi hagyatékában, egész biztos találnánk felújításra méltó alkotásokat. „A művészeti titkár egyben az intézmény dramaturgja” — olvassuk a 43. lapon. Nos, rajta! Ez egy szép dramaturg-feladat.

Nem először vetődnek fel a kolozsvári Allami Magyar Opera nagy problémái. De úgy érezzük, bizonyos megoldatlan dolgokat addig kell ismételtetni, amíg megoldódnak. Különösen időszerű a megoldások sürgetése most, az ünnepi évforduló utáni mérlegkészítés idején; most, amikor az intézmény felfrissített művészi gárdája és vezetősége nagy lendülettel, sok jóindulattal, biztató nyilatkozatokkal és biztató előjelekkel látott munkához. Higgyük, hogy a második negyedszázad mindjárt első éveiben magával hozza a második hőskort is!

Simon Dezső

Vilidár István: Kalotaszeg

